

Cyanotypie

AMBACHTELIJKE FOTOGRAFIE HERONTDEKKEN

AUTEUR: SIMONE SZYMANSKI // 6

Fotografe en docente Simone Szymanski schreef onlangs haar scriptie over de rol van fotografie vandaag de dag. Hierin beschrijft ze het belang van verschillende technieken voor de fotografie en het onderwijs. Zoals cyanotypie, een techniek uit de 19e eeuw die ouder is dan de fotografie zelf.

Licht en donker, het spel van lijnen en vormen in een bevroren ogenblik - ik houd van fotografie. Het is mijn passie en mijn beroep. Als zelfstandig werkende fotografe neem ik zowel digitale als analoge foto's en zoek de grenzen van het medium op. Al jarenlang deel ik mijn kennis als docente en geef ik les aan studenten in Nederland en Duitsland. In mijn masterscriptie, die ik voltooië aan het Piet Zwart Institute in Rotterdam, onderzocht ik de 'materialiteit' van fotografie. Dit gaf mij verrassende inzichten over de actualiteit van oude fotografische technieken waarbij afbeeldingen werden gemaakt zonder daarbij een camera te gebruiken. De oudste, eenvoudigste en goedkoopste techniek is de zogenoemde cyanotypie die blauw-witte afbeeldingen oplevert. Maar waarom is een techniek uit de 19e eeuw die ouder is dan de fotografie zelf, tegenwoordig zo populair?

Fotografie is alom aanwezig. Door de opkomst van de digitale fotografie en vooral de smartphones heeft bijna iedereen altijd een fototoestel bij zich. Daardoor ontstaat een gigantische beeldenstroom waardoor de waarde van het enkele beeld vervaagt. Digitale

foto's zijn slechts pixelbestanden die geen fysiek bestaan hebben. Kunstenaars zoals Travis Boyer maken daarom - naast gewone foto's - ook cyanotypieën om ambachtelijke fotografische en fysiek aanwezige beelden te scheppen die uniek zijn.

WAT IS CYANOTYPIE?

De cyanotypie werd in 1842 uitgevonden door de Engelse wetenschapper Sir John Herschel en voor het eerst toegepast door de biologe en illustratrice Anna Atkins. Zij maakte cyanotypieën van planten en veren om de natuur zo goed mogelijk weer te geven. Atkins geldt als één van de eerste fotografen, al was haar werk lang vergeten

1. Studenten maken een cyanotypie met gevonden materialen.
2. Het maken van een cyanotypie.
3. Experimenteren met materialen.
4. Travis Boyer - Untitled (2013), cyanotype and dye on silk with leather fasteners.

Foto's: Simone Szymanski

en pas recentelijk herontdekt. Afgelopen jaar herdacht zelfs zoekmachine Google de 216e verjaardag van Anna Atkins door op 16 maart een cyanotypie-afbeelding te tonen.

De cyanotypie is een techniek die zowel geschikt is om directe afdrucken van voorwerpen te maken, de zogenoemde fotogrammen, alsook om

Voor een cyanotypie van een met een gewone camera genomen foto, is een negatief van deze foto op transparantfolie nodig. Zowel de voorwerpen als het negatief worden op speciaal behandeld papier/materiaal gelegd, met UV-licht belicht en daarna onder stromend water afgespoeld. Kunstdocenten kunnen de techniek gemakkelijk leren en hebben naast twee chemicaliën alleen papier, stromend water en zonlicht nodig om ermee te werken.

DIGITAAL EN ANALOG COMBINEREN

Volgens mijn masteronderzoek leven we in een postdigitale tijd. Dit betekent dat digitale en analoge media gecombineerd kunnen worden en elkaar aanvullen. De cyanotypie is daar een mooi voorbeeld van, omdat ze van oorsprong een ambachtelijke techniek is die door het toevoegen van moderne techniek tegenwoordig ruimer ingezet kan worden dan in de 19e eeuw. Dit maakt het juist interessant voor het onderwijs. Leerlingen van uiteenlopende leeftijden kunnen digitale techniek en ambacht mooi combineren om een ruimer beeld van fotografie te krijgen en unieke beelden te scheppen.

Tijdens een lessenserie die ik op de Willem de Kooning Academie gaf, hebben de studenten de combinatiemogelijkheden van cyanotypie en digitale techniek uitgebreid onderzocht en toegepast. Mijn doel was de cyanotypieën in te zetten om:

- 1 de studenten een ruimer beeld te geven van wat fotografie is,
- 2 de verschillende interesses en ervaringen van de studenten op gebied van analoge en digitale werkwijzen te bundelen om zo tot nieuwe beelden en werkwijzen te komen.

Ter voorbereiding van het maken van cyanotypieën nam ik de studenten mee op excursie door het Rotterdamse stadslandschap om materiaal te verzamelen, zoals bladeren, bloesems, maar ook afval waaronder plastic. Dit hebben de studenten later gecombineerd met negatieven van foto's die ze tijdens de excursie namen. Zo ontstonden cyanotypieën waarbij enerzijds het alledaagse landschap letterlijk één op één afgebeeld werd en anderzijds een abstracte en heel persoonlijke verbeelding ontstond.

Cyanotypie als techniek in het onderwijs is interessant voor zowel kinderen als volwassenen omdat het inzicht geeft in fotografie en interdisciplinaire combinatiemogelijkheden biedt. Het maken van fotogrammen is vrij eenvoudig en kan worden uitgebreid tot complexe foto-afdrucken op uiteenlopende materialen. Kenmerk van deze techniek is dat er een aantal werkstappen op elkaar volgen waardoor het proces van de maker zelf een belangrijke rol speelt. Het maken van een cyanotypie kost vele malen meer tijd dan een klik met een digitaal fototoestel, maar levert een uniek beeld op dat voor maker en beschouwer verrassend is. Lang leve blauw en wit! ❖

Simone Szymanski is freelance docent en fotograaf. Ze was afgelopen zomer gastdocent fotografie aan de Willem de Kooning Academie in Rotterdam.

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

- > Meer weten over Simone Szymanski en haar werk?
Zie www.siszy.com.

**"CYANOTYPIE ALS
TECHNIEK GEEFT
INZICHT IN FOTOGRAFIE
EN BIEDT INTER-
DISCIPLINAIRE
COMBINATIE-
MOGELIJKHEDEN"**

fotonegatieven af te drukken. Fotogrammen werden gebruikt als documentatiemiddel voordat de fotografie werd uitgevonden. Het is de meest directe manier van 'fotograferen', omdat er geen camera aan te pas komt en voorwerpen op het originele formaat worden afgebeeld. In onze huidige tijd hebben fotogrammen vooral een artistieke functie.